

Evaluarea dascălilor – Evaluarea externă a elevilor de *ieri* și de *azi*

Ancuța IONESCU*

<https://doi.org/10.52744/AUCSFLSA.2024.01.30>

Rezumat

Meseria de profesor este o mare și frumoasă profesiune, care nu seamănă cu nici o alta, o meserie care nu se părăsește seara, odată cu hainele de lucru. O meserie aspră și plăcută, umilă și mândră, exigentă și liberă, o meserie în care mediocritatea nu e permisă, unde pregătirea excepțională este abia satisfăcătoare, o meserie care epuizează și înviorează, ingrată și plină de farmec.” (Victor Hugo)

Cuvinte-cheie: educație, învățământ, evaluare, manuscris

Odată înlocuită limba slavonă cu limba română, pe la secolul al XVI-lea au apărut și tipărituri românești la Govora, Câmpulung, Târgoviște, București etc. Astfel, în Țara Românească, la începutul secolului al XVI-lea, apar „peste 367 de dieci, grămăticii, logofeți, scriitorii de documente” (Manolache & Pârnuță, 1973, p. 54) și „cei mai mulți dintre ei, aproape 80% au scris în limba română” (Pârnuță, 1971, p. 64).

Așadar, nevoia localnicilor de a scrie a dus la întemeierea de școli de nivel elementar la orașe și la sate. Dovada existenței unor școli era atestată de documente sau de alte izvoare ca de exemplu, sublinierile făcute de copiii de manuscrise, de diecii care arată că au fost „ucenicii” unor „dascăli”, „grămăticii” sau „năstravnici”. Cuvântul „ucenic” însemna „elev”, iar profesorul sau învățătorul era redat prin termenul „năstravnic”, „grămătic” sau „dascăl” (Andrei & Pârnuță, 1977, p. 83).

La jumătatea secolului al XVII-lea se atestă că Vlad grămăticul, un angajat al Episcopiei Râmnicului copia manuscrise, dar și învăța să scrie și să citească diverse persoane aflate în serviciul episcopiei, majoritatea fiind călugări. El cunoștea limbile slavonă și română.

Spre sfârșitul secolului al XVII-lea, dascălul Alexandru a fost chemat din Ardeal la Râmnic pentru a traduce diferite cărți bisericești din limba

* Lector univ. dr., Universitatea Națională de Știință și Tehnologie POLITEHNICA București, Centrul Universitar Pitești

slavonă în limba română ca: *Penticostarul* (1694), *Triodul* (1697), *Psaltirea cu tâlc* (1697), *Patericul*, *Botezul păcătoșilor și al ereticilor*, ultima fiind copiată în 1731 de preotul Ianache din Câmpulung Muscel, care afirma că aceasta fusese tradusă din slavonă în română de Alexandru Dascălușul Rusu, el fiind originar din Rusia și cunoscând bine limba română, limba rusă, poloneză, dar și greaca și latina. Școlile se extind tot mai mult pe lângă mănăstiri și întâlnim astfel mulți scriitori la mănăstirile: Cozia, Horezu, Bistrița, Govora, Tismana, care începeau să întocmească multe acte precum: „zapise de vânzare, de zălogire, adiate, cărți de hotărnicii etc.” (Andrei & Pârnuță, 1977, p. 85).

O însemnare din secolul al XVII-lea arată că la Mănăstirea Bistrița a fost „o școală care pregătea grămăticii de slovenie” (Andrei & Pârnuță, 1977, p. 85) în limbile slavonă și română. Cel care învățase acolo menționează: „Să se știe că am șezut la mănăstirea Bistrița, ca să învățăm carte” și se semnează „Constantin grămătic din satul Vâlcea, numit Corbasca” (Panaitescu, 1957, p. 507). O altă școală de limba slavonă și română a fost și la Mănăstirea Cozia, primii dascăli ai școlii din Cozia fiind Iosif Dascălușul.

Un merit deosebit îl are domnitorul cărturar Matei Basarab care dorind să sature de hrană și adăpare sufletească întreaga țară va aduce la Govora o tipografie, tipărindu-se astfel mai multe lucrări de valoare, printre care și „Psaltirea slavonă” (1683). Apar însă și în limba română „Pravila” (1640), tradusă de Moxalie și „Evanghelia învățătoare sau Cazania” (1642).

Și la Mănăstirea Horezu s-au pregătit copiiști, dieci și grămăticii, printre dascăli menționându-se și arhimandritul Ioan, primul egumen al Horezului, „distins cărturar și desăvârșit caligraf”. (Andrei & Pârnuță, 1977, p. 90).

Dar oare ce fel de carte se preda la acea vreme, în acele școli?! În general, ucenicii erau deprinși cu scrierea și citirea în limba română și în limba slavonă, cu scrierea caligrafică, cu exerciții de decorarea documentelor, cântările bisericești, noțiuni de socotirea anilor, diplomația slavo-română, noțiuni elementare de aritmetică, de geometrie, aplicate la măsurătorile de terenuri, la realizarea hotărnicilor.

Elevii din școlile mai importante de la Cozia sau Bistrița se străduiau cu învățarea gramaticii slavone, făceau exerciții de traduceri de texte din slavonă în română și lecturau cărțile bisericești: Ceaslovul, Psaltirea, Faptele Apostolilor și Cazania. Cei destinați serviciilor vămilor erau inițiați în problemele financiare legate de vistieria țării, de mărfurile care circulau pe la vămi, de prețurile mărfurilor și taxele care trebuiau percepute pentru acestea, fiind orientați și spre cunoașterea legilor, a pravilelor țării.

La școala pentru pregătirea preoților se puna accent pe cunoștințele de citit, scris, pe memorarea unor texte și învățături morale ale Sfinților Părinți, memorau tipicul diferitelor slujbe religioase și cântări bisericești, lecturarea cărților bisericești, talmăcirea evangheliei, întocmirea predicii etc. Viitorii copişti, caligrafi, miniaturişti sau tipografi învățau mai întâi scrisul și cititul în limbile slavonă și română, iar unii dintre ei și în limba greacă. Mai existau și arta legătoriei de cărți, a sculpturii în lemn, a săpăturilor în piatră, pictura, țesătoria, broderia unde ucenicii primeau învățatură de carte specifică acestor domenii.

Pe la anul 1783 Stan Jianul „a întocmit un chip de școală rumânească”, pentru a se învăța „de pomană”. Școala avea venituri și de la bălciul săptămânal care se ținea în sat, încât biserica și școala primeau „100 de taleri din vama bălciului ținut pe moșia lui Stan Jianu.” (Andrei & Pârnuță, 1977, p. 119)

Prin anul 1803, la școala din Craiova, se vorbea deja despre bugetul școlii „format din 240 de taleri de la cutia școalelor, 400 taleri de la vama Craiovei, 300 taleri de la mănăstire, 150 taleri de la episcopia Râmnicului și 150 taleri de la caimacamul Craiovei, în total 3240 taleri pe an. Din aceștia se dădeau dascălului „cel dintâi” 1200 taleri, celui de-al doilea 500 taleri și la 12 ucenici 1000 taleri pentru mâncare și îmbrăcăminte lor.” (Andrei & Pârnuță, 1977, p. 173). Ceilalți ucenici beneficiau de școală gratuit, dar plăteau internatul.

În 1831, școala devine instituție de stat, iar școlile din reședințele de județ devin publice sau naționale, pentru a le deosebi de cele particulare, trecute și ele sub supravegherea statului. Însă, legea prevedea fonduri doar pentru întreținerea școlilor publice. Legea a fost scrisă de Eforia școalelor (un fel de Minister al învățământului), regulamentul fiind publicat în 1833. Astfel, școlile naționale erau împărțite în patru categorii: școli începătoare cu patru clase, școli umanitare de patru clase, învățăturile complementare de trei clase și cursuri speciale.

Conform dispoziției date, în fiecare reședință de județ erau înființate școli începătoare cu primele trei clase, iar clasa a IV-a exista doar la București și-n orașele mari, în Oltenia fiind înființată la Craiova. Aici vor lua ființă și școli umanitare. Celelalte categorii vor exista numai la București. În Craiova se va organiza și învățământul de treapta a doua, clasele umanitare, adică o școală cu 8 clase.

La Râmnicu Vâlcea, în anul 1832, existau copii de 6 ani care deja terminaseră clasa a II-a. Aici, părinții își trimiteau copiii la școală de pe la 4 ani, ca să nu-i mai deranjeze acasă. De aceea, la 11 octombrie 1835 profesorul Dimitrie Serghiad face un raport către Eforia școalelor, rugând autoritățile să fixeze o vârstă minimă pentru intrarea în clasa I. Printre altele, profesorul scria: „eu mă socotesc nu și dădaca orașului”. Astfel, prin

ordinul 559 din 25 octombrie 1835 Eforia școalelor fixează vârsta minimă de intrare în clasa I „de la 6 ani”, cu mențiunea că pot fi primiți și mai devreme cei „mai deștepți”. (Andrei & Pârnuță, 1977, p. 228)

În 1833, în Craiova, se puneau bazele unei școli de fete, profesoară fiind Mina Dalen. În Constituția de la 1848, după noua cultură europeană și la insistența părinților care doreau ca și fetele să învețe carte, nu numai băieții, au fost prevăzute școli publice de fete de 5 ani, în fiecare oraș, în mod gratuit. Existau și școli particulare, dar nu toți oamenii aveau bani pentru a-și da copiii la școli particulare, ci doar boierii și neguțătorii.

Prin hotărârea din februarie 1847, era prevăzut ca în Craiova să se înființeze un colegiu cu șase clase: patru gimnaziale și două de științe fizico-matematice. Tot în această perioadă, elevii care nu voiau să treacă la o altă treaptă de învățământ, ci doreau să rămână cu patru clase începătoare, frecventau cursurile clasei a IV-a, în care li se predau cunoștințe simple de geometrie și matematică, mecanică, desen liniar necesare la meserii precum: zidărie, dulgherie etc. Elevii care doreau să învețe mai departe, trecând la o altă treaptă de învățământ, după absolvirea clasei a III-a a școlii începătoare, treceau la clasa I de umanioare, fără să mai facă și clasa a IV-a a școlii începătoare.

În *Legea Instrucțiunii de la 1864*, învățământul românesc începuse să prindă formă și culoare. Acum, învățământul denumit *instrucțiunea publică*, era împărțit în: *instrucțiunea primară, secundară și superioară*. Instrucțiunea primară cuprindea: școlile primare din zonele rurale și urbane și era obligatorie și pentru băieți, și pentru fete, de la opt până la doisprezece ani împliniți. Instrucțiunea secundară avea în componența sa: „liceele, gimnasiile și seminariile, școalele reale, de bele-arte, profesionale și școalele secundare de fete”. Instrucțiunea superioară va cuprinde: „facultățile de litere, de științe matematice și fizice, de drept, de medicină” (Institutul de Științe ale Educației, *Antologia legilor învățământului din România*, 2004, p. 24).

Instrucțiunea primară elementară era obligatorie și gratuită.

Corpul învățător (cadrele didactice) era împărțit în patru categorii:

1. Începători sau începătoare pentru școlile primare rurale;
2. Institutori sau institutrice pentru școlile primare urbane;
3. Profesori de școle secundare;
4. Profesori de facultăți.

Administrația centrală a instrucțiunii funcționa după reguli date de: ministrul instrucțiunii, consiliul permanent și consiliul general al instrucțiunii.

În *Legea asupra învățământului primar și normal primar din 1893* învățământul primar era obligatoriu și gratuit pentru copiii cu vârsta de 7-14 ani împliniți.

Școlile primare erau împărțite în mai multe categorii: școlile de cătune, școlile primare inferioare, școlile primare superioare, cursuri primare suplimentare și de repetire. În școlile primare se studiau următoarele discipline: „citirea, scrierea, limba română, aritmetica practică și noțiuni elementare de geometrie, noțiuni de istoria țerei și de geografie, de științe naturale și fizice, rugăciuni și istoria sacră, desenul, muzica vocală, jocuri gimnastice, exerciții militare și, pe cât posibil, lucrul manual și grădinăria. Aceste materii se vor divide prin programa analitică în trei cursuri progresive, și anume: cursul inferior, mediu și superior. Cursul inferior se va preda în școlile de cătune, cursul inferior și mediu în școlile primare inferioare, cursul complet în școlile primare superioare” (Institutul de Științe ale Educației, *Antologia legilor învățământului din România*, 2004, p. 53).

Evaluarea elevilor de „ieri” și de „azi”

Educația copilului reprezintă una dintre cele mai complicate și solicitante activități ale părinților și dascălilor. În cazul în care elevul nu reacționează bine la informațiile utile din diverse cauze, răsplata sau pedeapsa este o încercare pentru stimularea elevului. Unul dintre cele mai interesante moduri de a motiva un copil este recompensa. Cu ajutorul recompensei, elevul este încurajat, devine ambițios și dornic pentru învățarea noțiunilor noi. În cazul copiilor mici, îmbrățișarea, admirația, încurajarea, zâmbetul, atenția sunt recompense uimitoare în progresul acestora. În cazul elevilor mai mari, calificativele și notele au un rol important pentru a-i motiva să învețe.

Indiferent de formele sale (recompense, calificative, note), evaluarea a fost prezentă în școală încă din cele mai vechi timpuri, pentru că era necesar și este necesar ca elevul să aibă o motivație pentru însușirea de noi cunoștințe. Până la aplicarea Legii lui Cuza din 1866 evaluarea elevilor se realiza prin notare pe scara de la 1 la 4. Astfel, „exista scara cu 4 note/calificative?, și anume: terția = rău; secundă = mediocru; prima = bine; eminenția = foarte bine. (Se pare că ar fi vorba despre o scară care avea următoarele trepte: 3-2-1-0, unde 3 (terția) era „rău”; 2 (secundă) era „mediocru”; 1 („prima”) era „bine”, iar 0 („eminenția”) era „bine cu distincțiune”. Am putea spune că acest „Bine cu distincțiune” însemna „Foarte bine de astăzi”, pentru că mai era un calificativ, „Eminenția mare”, care ar echivala cu „Excelent” din zilele noastre. Deci scara începea cu „rău” și se încheia cu „Eminenția”. (Manolescu (coord.), Bănică (coord.), 2018, p. 141-142)

În 1866 scara de notare de la 1 la 4 a fost înlocuită cu scara de la 10 la 1, împreună cu scara calificativelor de la „eminenția” la „rău”. Așadar, înainte de 1866 existau 4 calificative, iar după 1866 apar 5, adăugându-se calificativul „bine cu distincțiune”, conform schemei de mai jos:

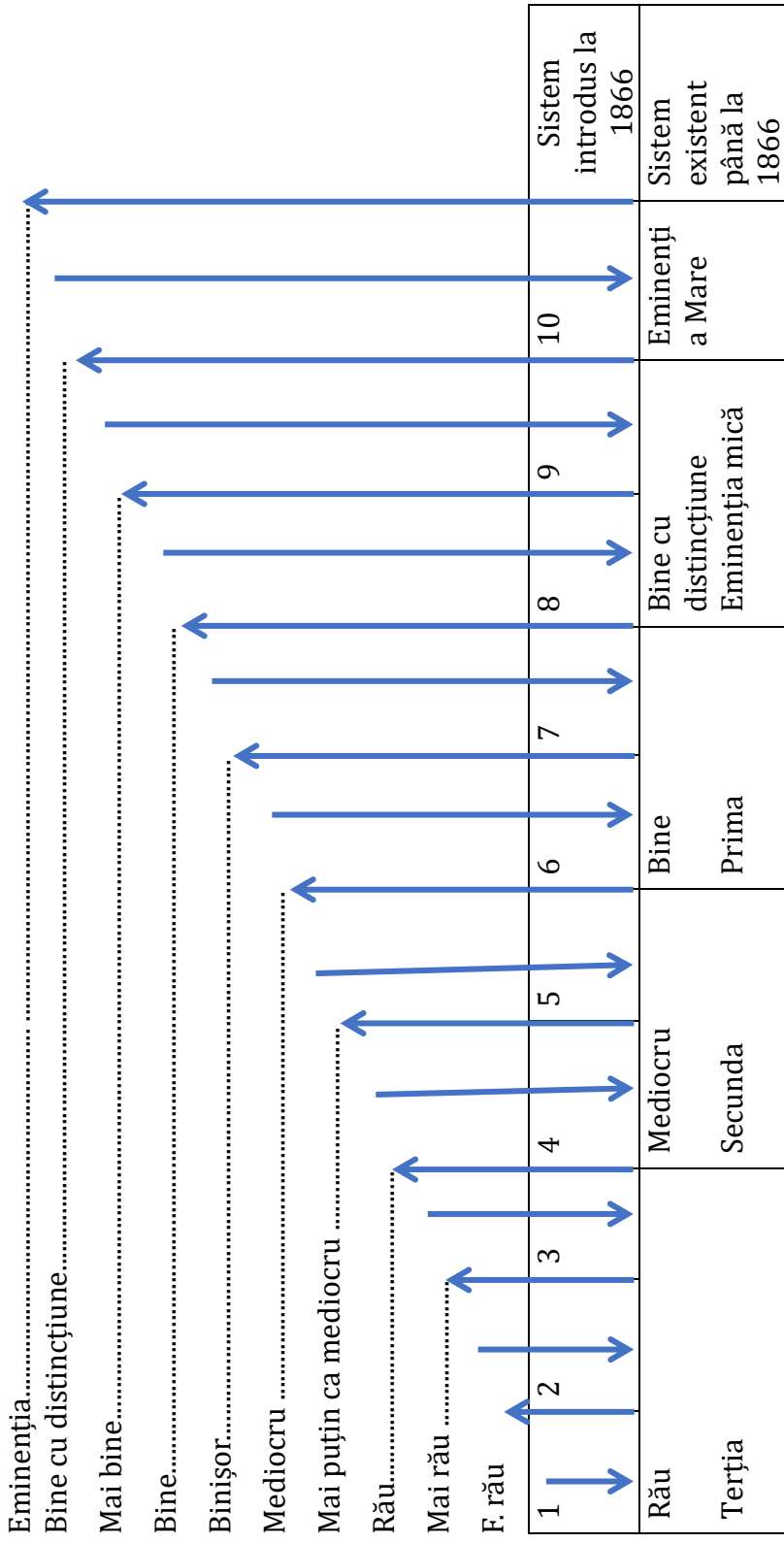

Figura 2 – Scara de notare de la 1866
 (SURSA: Alexandru Vitzu, 1885, apud Manolescu, M. (coord.), Bănică, P. (coord.), 2018, 141.)

În perioada interbelică învățământul se dezvoltă, dar nu atât de mult ca în perioada comunismului (1944-1989). Cu toate că a fost grea trecerea de la democrație la dictatură, în această perioadă (1944-1989) s-au construit multe instituții școlare: grădinițe, școli primare, gimnaziale, liceale, facultăți, iar numărul absolvenților de gimnaziu, liceu și facultate a fost destul de mare. A fost lichidat analfabetismul, iar în 1989 un sfert din populația țării era înscrisă în instituții școlare. Finalul a fost bun, dar începutul dezastruos pentru copiii celor bogați, pentru că în perioada 1944-1948 elevii și studenții din familiile bogate au fost exmatriculați. În perioada 1948-1956 „tradiția valoroasă a învățământului se diminuează, pentru că școala de 8 ani este înlocuită cu aceea de 7 ani, iar din 1951 cu o școala de 6 ani (Decretul 175/3 august 1948)” (Manolescu & Bănică, 2018, p. 108). Tot în această perioadă religia a fost eliminată din planurile de învățământ și s-a adoptat sistemul de notare după modelul sovietic de la 5 la 1, iar durata liceului s-a redus cu un an. Abia în perioada 1956-1968 s-a trecut la normalitate, adică la învățământul de la 10 la 11 și apoi la 12 ani. După 1989 s-a redus învățământul obligatoriu de la 10 la 8 ani, iar programul a fost redus de la 6 la 5 zile. În 2002 s-a trecut la învățământul obligatoriu de 9 ani și apoi, în 2003, prelungirea la 10 ani. Anul 2012 a adus clasa pregătitoare la ciclul primar.

Astăzi, școala trece prin multe transformări și este supusă multor presiuni din toate direcțiile. În raport cu societatea, școala este mai greu de administrat și apreciat. Astfel, școala s-a trezit asaltată de o mulțime de probleme. Ea trebuie să-și deschidă porțile spre toate categoriile de elevi, din toate mediile sociale, copiii trebuie integrați cu toate problemele pe care le au. Dacă școala refuză, dă socoteală societății.

„Pilotajul prin evaluare a devenit o realitate și se manifestă atât la nivel de macrosistem, cât și la nivel micro. Dispozitivele de evaluare au din ce în ce mai mult un rol major în reglarea sistemelor educative. Astăzi evaluarea standardizată a devenit un instrument de pilotaj al procesului instructiv-educativ. Evaluările de acest tip se preocupă de evaluarea elevilor, a performanțelor instituțiilor școlare, a sistemelor educative” (Maroy, 2013, p. 33, *apud* Manolescu (coord.), Bănică (coord.), 2018, p. 22). Și Evaluările Naționale de la clasele a II-a, a IV-a și a VI-a intră în aceeași categorie.

Alături de acestea, examenul de la Evaluarea Națională de la clasa a VIII-a are un rol foarte important în viața elevului, pentru că rezultatele de la această evaluare îl vor înscrie pe elev la un liceu bun sau mai puțin bun. Anul acesta elevii de clasa a VIII-a vor primi subiectele la disciplinele Limba și literatura română și Matematică alcătuite după modelul subiectelor pe care le-au avut la Evaluarea Națională din clasa a VI-a.

Evaluarea dascălilor

Încă din trecut, evaluarea a fost eficientă și pentru dascăli. Dascăli trebuiau selectați riguros prin diferite examene. Chiar dacă examenele pentru primirea funcției de învățător, de definitivat sau gradele didactice purtau o altă denumire, dascăli erau supuși unor testări destul de selective, iar condițiile de participare erau severe.

Învățătorii au fost selectați din rândul clericilor, fiilor de preoți, cântăreții bisericilor, deoarece așa se cerea. Dar, din datele extrase din materiile arhivelor, se atestă faptul că majoritatea învățătorilor erau mireni. (N. Andrei & Gh. Pârnuță, 1977, p. 311)

Condiția de a fi învățător era să aibă cel puțin vârsta de 20 de ani, iar candidatul era recomandat de către moșierul satului, preotul sau o altă persoană importantă din sat. Persoana care devenea învățător se numea „candidat de învățător” și „trebuia să urmeze cursuri 3-4 ani la școala publică a județului, care pentru că îi revine sarcina de a-i pregăti pe învățători va primi numele de școala normală din 1838” (Manolescu (coord.) & Bănică (coord.), 2018, p. 79).

Candidatul trebuia să aibă cunoștințe în domeniul religios, trebuia să cunoască din cântările bisericesti, exceptând psaltirea, să poată citi și scrie bine și să cunoască cele patru operații ale aritmeticii. În plus, trebuia să fie un om corect și cu un comportament civilizată și să fie un om practic.

Profesorii de la școlile normale îi testau, trimițându-i la sat ca să predea copiilor. Dacă erau prea în vârstă sau nu aveau prea multă minte, erau eliminați. Cei care terminau pregătirea cu eforturi mari și în condiții grele se întorceau la sate cu bucuria de a fi dascăli ai copiilor satului, dar aveau nevoie de local, mobilier, materiale didactice și combustibil pentru iarnă.

La 2 martie 1847 a fost publicată o lege emisă de Euforia școlilor. „Potrivit legii, sistemul de învățământ cuprindea trei trepte de instrucțiune, și anume: școli rurale și urbane, școli normale și școli unde se deprindeau învățături academice.” (Andrei & Pârnuță, 1977, p. 94)

Într-un „Raport către Domnitorul Barbu Știrbei” din septembrie 1850 se preciza că existau un plan de învățământ și o programă. „La începuturi, programa școlară primară era: scrierea, citirea, învățarea rugăciunilor, puțină gramatică, puțină geografie, prea puțină istorie națională; din Aritmetică-numerația și cele patru operații cu numere întregi. La 1857 programa școlilor primare de băieți s-a mai completat.” (Ioan Boldescu, 1885, p. 26, *apud* Manolescu, 2018, p. 82).

După Revoluția de la 1848, erau pregătite cadrele didactice, iar la 20 noiembrie 1850 erau examinate persoanele care doreau să predea în învățământ.

În anul 1867 a fost întemeiată la București o școală care pregătea învățătorii, având ca dascăl pe „neobositul profesor universitar Alexe Marin”, școală care a instruit învățători pentru zona rurală și a durat aproximativ doi ani (Boldescu, 1885, p. 26, *apud* Manolescu (coord.), Bănică (coord.), 2018, p. 92).

Prin Legea din 1879 toate cadrele didactice erau obligate să depună „Jurământul de credință și devotament Regelui, Constituției și Legilor țării” (Manolescu (coord.) & Bănică (coord.), 2018, p. 97) (v. Anexa 1).

Constantin Dumitrescu-Iași a insistat pentru pregătirea cadrelor didactice, spunând că: „Practica empirică fără teorie e oarbă, teoria fără măiestria aplicării ei este neputincioasă.” (Stanciu Stoian, 1976, pag. 151, *apud* Manolescu (coord.), Bănică (coord.), 2018, p. 100).

În perioada interbelică, învățământul se dezvoltă, iar cadrele didactice se vor pregăti și mai mult pentru a fi buni mentori pentru școlarii din acea vreme.

Perioada 1944-1989 a cunoscut multe transformări. Perioada 1944-1948 a fost critică pentru cadrele didactice. Au fost îndepărtate de la catedră cadre didactice valoroase și înlocuite cu tineri din familii sărace care aveau studii primare sau secundare, pentru că așa prevedea ideologia comunistă de la Moscova. Abia în 1951 s-a hotărât înființarea „Institutului de perfecționare a cadrelor didactice (I.P.C.D.)” (Manolescu & Bănică, 2018, p. 110). După 1956 s-au înființat institute pedagogice de 2 ani și apoi de 3 ani pentru pregătirea învățătorilor. Începând cu 10 mai 1968 s-a început reîntoarcerea la tradiții, iar viitorii dascăli s-au putut pregăti în instituții specializate.

După 1989 s-au produs multe transformări în învățământul românesc.

„Sistemul educațional din România face eforturi de adaptare la ceea ce reprezintă, de fapt, „norma europeană”, stabilită prin toate documentele și directivele organismelor europene. Prezența în Legea Educației din 2011 a referințelor la competențele-cheie promovate în documentele europene este explicită” (Manolescu & Bănică, 2018, p. 121).

Bibliografie

- *** (2004). *Antologia legilor învățământului din România*. București: Institutul de Științe ale Educației.
- Andrei, N., Pârnuță, Gh. (1977). *Istoria învățământului din Oltenia*, vol. I. Craiova: Ed. Scrisul românesc.
- Andrei, N., Pârnuță, Gh. (1981). *Istoria învățământului din Oltenia*, vol. II. Craiova: Ed. Scrisul românesc.
- Blaga, A. (2002). *Evaluarea și autoevaluarea în sisteme educaționale*. Arad: Ed. „Școala Vremii”.

-
- Boldescu, Ioan. (1885). *Memoriu sau Notițe istorice despre școlile din Orașul Giurgiu și Județul Vlașca*. Giurgiu: Tipografia C.P. Conduratu
- Parfene, Constantin. (1999). *Metodica studierii limbii și literaturii române în școală* (Ghid teoretico-aplicativ). Iași: Polirom.
- Păinișoară, Ion-Ovidiu (coord.). (2022). *Enciclopedia metodelor de învățământ*. Iași: Ed. POLIROM.
- Pârnuță, Gh. (1971). *Istoria învățământului și gândirea pedagogică în Țara Românească în sec. XVII-XIX*. București.
- Petrescu, I., Gogu, E., Anghelache, C., Anghel, M.G. (2018). *Geneza și evoluția învățământului superior din România – în date statistice*. București: Ed. Economică.
- Potolea, D., Manolescu, M. (2005). *Teoria și practica evaluării educaționale*.
- Potolea, D., Neacșu, I., Manolescu, M. (2011). *Metodologia realizării evaluărilor școlare ale elevilor*. Ghid metodologic general. București: Ed. ERC PRESS.